

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Davida Uhlíře o ústavní stížnosti společnosti **VOP 014, spol. s r. o.**, se sídlem Předbranská 415, Uherský Brod, zastoupené Mgr. Michalem Sedlářem, advokátem, se sídlem Údolní 5, Brno, proti výroku I. usnesení Krajského soudu v Brně, pobočky ve Zlíně, ze dne 1. 10. 2020 č. j. 60 Co 340/2018-278, takto:

- I. Výrokem I. usnesení Krajského soudu v Brně, pobočky ve Zlíně, ze dne 1. 10. 2020 č. j. 60 Co 340/2018-278 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tento výrok se proto ruší.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Stěžovatelka se domáhá zrušení v záhlaví označeného usnesení Krajského soudu v Brně, pobočky ve Zlíně (dále také „odvolací soud“), protože jím mělo být porušeno její právo na spravedlivý proces podle 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a princip rovnosti účastníků v řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny, a v důsledku toho i vlastnické právo stěžovatelky ve smyslu čl. 11 Listiny.

2. Ústavní soud z ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí a vyžádaného spisu Okresního soudu v Uherském Hradišti sp. zn. 11 EXE 755/2013 zjistil následující. V roce 2008 byla uzavřena úvěrová smlouva mezi věřitelkou Volksbank CZ, a.s. a dlužníkem Ing. Jozefem Rosinou – ROTRADE ve výši 20 000 000 Kč s příslušenstvím, její plnění bylo zajištěno zástavním právem na nemovitostech stěžovatelky. Dlužník včas nesplnil, proto mělo dojít k uhrazení dluhu z prodeje zástavy (nemovitostí stěžovatelky). Prodejem zástavy (vedením exekuce) byl v roce 2014 soudně pověřen Mgr. Jan Krejsta, soudní exekutor Exekutorského úřadu Brno-město, se sídlem Horní 32, Brno (dále jen „soudní exekutor“).

3. Po zahájení exekuce došlo k postoupení pohledávky a novou věřitelkou (oprávněnou v exekučním řízení) se stala WF Group, s.r.o.; s touto oprávněnou se koncem roku 2014 stěžovatelka písemně dohodla, že pohledávka bude splněna „jiným způsobem než vymožením v exekuci“ a oprávněná podá návrh na zastavení exekuce

(dohoda na listu č. 24 vyžádaného spisu). Později, ke konci roku 2015, opět došlo k postoupení pohledávky a novou věřitelkou (oprávněnou) se stala sama stěžovatelka (došlo tedy ke splynutí osoby věřitele a zástavního dlužníka, viz smlouvu na listu č. 161 a její legalizaci na listu následujícím). Po zahájení exekuce bylo podáno několik návrhů na její zastavení.

4. První návrh na zastavení exekuce podala v prosinci roku 2014 na základě dohody se stěžovatelkou (viz předchozí bod nálezu) oprávněná WF Group, s.r.o.; tento návrh byl úspěšný jen zčásti, neboť byl odvolacím soudem povolen prodej zástavy za účelem vymožení nákladů exekuce. Ty soudní exekutor vyčíslil na 666 092,69 Kč. Námitky stěžovatelky proti příkazu soudního exekutora k úhradě těchto nákladů byly prvostupňovým soudem zamítnuty. Proti příkazu soudního exekutora a rozhodnutí prvostupňového soudu podala stěžovatelka ústavní stížnost, kterou Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 1776/16 ze dne 13. 12. 2016 odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Ústavní soud tehdy neshledal důvod, aby „z ústavního hlediska zpochybňoval závěry soudu o adekvátnosti výše vyčíslených nákladů“.

5. Druhý návrh na zastavení exekuce podala stěžovatelka v dubnu roku 2016, přičemž oprávněná WF Group, s.r.o., s ním souhlasila. Tento návrh, odůvodněný nepřípustností prodeje zástavy přes nesouhlas zástavního věřitele, byl odvolacím soudem zamítnut.

6. Třetí návrh na zastavení exekuce podala stěžovatelka v listopadu roku 2017 a odůvodnila jej zánikem pohledávky v důsledku splynutí osoby věřitele a zástavního dlužníka (k němuž došlo ale již ke konci roku 2015, aniž by bylo soudnímu exekutorovi oznámeno). Tento návrh byl úspěšný. Odvolací soud rozhodl, že se exekuce zastavuje (výrok I.) a že stěžovatelka je povinna soudnímu exekutorovi uhradit náklady exekuce ve výši 17 569 Kč (výrok II.). Dovolání soudního exekutora Nejvyšší soud odmítl. Na základě ústavní stížnosti soudního exekutora se pak věci zabýval Ústavní soud. Ten v nálezu sp. zn. I. ÚS 905/19 ze dne 14. 1. 2020 označil ústavní stížnost jako částečně důvodnou a zrušil výrok II., neboť při vyčíslení nákladů soudního exekutora odvolací soud „neposoudil věc v jejím celém kontextu s přihlédnutím k předchozímu procesnímu vývoji“. Ze spisu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 905/19 bylo zjištěno, že ústavní stížnost byla tehdy zaslána k vyjádření toliko WF Group, s.r.o. (která svého oprávnění nevyužila), a nikoliv stěžovatelce, a stěžovatelce nebylo tedy zasláno ani rozhodnutí. Ze spisu Okresního soudu v Uherském Hradišti bylo zjištěno, že prvostupňový soud po obdržení rozhodnutí Ústavního soudu dal pokyn k založení spisu do spisovny bez dalšího, k rozhodnutí jej odvolacím soudu předal až k jeho urgenci (následující po dotazu soudního exekutora) a rozhodnutí Ústavního soudu nebylo ani prvostupňovým, ani odvolacím soudem nikomu zasíláno.

7. Odvolací soud následně rozhodl touto ústavní stížností napadeným usnesením, že je stěžovatelka povinna soudnímu exekutorovi uhradit náklady exekuce ve výši 669 722,90 Kč. Do odůvodnění svého rozhodnutí odvolací soud zcela převzal odůvodnění vyčíslení nákladů exekuce, které provedl soudní exekutor (viz bod 5 tohoto nálezu; výsledná částka se mírně liší, neboť soudní exekutor v tehdejší příkazu zohledňoval to, že již dříve vydal jiný příkaz částečně vyčísující náklady exekuce).

II. Argumentace účastníků řízení

8. Stěžovatelka v ústavní stížnosti zejména zdůrazňuje, že jí nebylo známo, že soudní exekutor podal k Ústavnímu soudu ústavní stížnost a že tato byla úspěšná a vedla ke zrušení nákladového výroku v již pravomocném rozhodnutí odvolacího soudu. Možnost reagovat na tuto situaci nedostala ani v řízení, z něžž vzešlo touto ústavní stížností napadené rozhodnutí. Stěžovatelka poukazuje na nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 936/07 ze dne 6. 9. 2007 (N 137/46 SbNU 295), dle něžž je porušením práva na rovné zacházení a na spravedlivé řízení, není-li účastník řízení vyrozuměn o tom, že řízení, které bylo pravomocně skončeno, v důsledku nálezu Ústavního soudu pokračuje, byť jen v rozsahu rozhodování o náhradě nákladů řízení. Stěžovatelka dále polemizuje s právními závěry odvolacího soudu. Především má za to, že je neudržitelný výklad, podle něžž lze v exekučním řízení vydat rozhodnutí zavazující zástavního dlužníka k plnění z veškerého majetku (nikoliv jen zástavy). Za absurdní dále označuje výpočet odměny exekutora na základě stupně (fáze) provedení exekuce. Konečně pak má stěžovatelka za to, že odvolací soud dostatečně neodůvodnil, proč by měl exekutor, který ničeho nevydobil, za ryze rutinní úkony obdržet tak vysokou odměnu.

9. Stěžovatelka navrhl, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí do doby skončení řízení o ústavní stížnosti.

10. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Krajský soud v Brně, pobočka ve Zlíně, který však ve svém vyjádření toliko odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Toto jeho vyjádření proto ani nebylo stěžovatelce zasíláno k replice.

11. O vyjádření byli požádáni i účastníci řízení před odvolacím soudem, tedy WF Group, s.r.o., a soudní exekutor. WF Group, s.r.o., se ztotožnila s argumentací stěžovatelky, a proto stěžovatelce její vyjádření nebylo zasláno k replice. Soudní exekutor ve svém vyjádření uvedl, že dle jeho názoru (založeném na textu rozhodnutí Ústavního soudu) byla jeho ústavní stížnost stěžovatelce zaslána a že výši nákladů (respektive způsob jejího výpočtu) již jednou Ústavní soud označil za ústavně konformní. Proto soudní exekutor navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Vyjádření soudního exekutora nebylo stěžovatelce zasláno k replice, neboť polemika stran (ne)informování stěžovatelky o pokračování v minulosti již pravomocně skončeného řízení by byla ve světle zjištění učiněných studií relevantních spisů Okresního soudu v Uherském Hradišti a Ústavního soudu bezpředmětná a jinými argumenty soudního exekutora se Ústavní soud při svém rozhodování nezabýval (viz dále).

III. Hodnocení Ústavního soudu

12. Ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud připomíná, v souladu se svou ustálenou rozhodovací praxí, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněná práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je

lze jako celek pokládat za spravedlivé. V nyní projednávaném případě přitom uvedené ústavněprávní principy v řízení před odvolacím soudem dodrženy nebyly a napadeným rozhodnutím tohoto soudu došlo k porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na spravedlivý proces a principu rovnosti účastníků řízení, odůvodňujícímu kasační zásah Ústavního soudu.

14. Mezi zásady spravedlivého procesu patří také rovnost účastníků v řízení zaručená čl. 37 odst. 3 Listiny. Ústavní soud opakovaně judikoval, že tato zásada je součástí práva na spravedlivý proces v širším slova smyslu a rozumí se jí „rovnost zbraní, respektive rovnost příležitostí“. To znamená, že každé procesní straně by měla být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je protistrana – cílem zásady rovnosti zbraní je dosažení „spravedlivé rovnováhy“ mezi stranami sporu.

15. V projednávaném případě stěžovatelka namítá porušení principu rovnosti zbraní v důsledku toho, že jí nebyl doručen náleze Ústavního soudu, jímž se na základě ústavní stížnosti soudního exekutora ruší nákladový výrok již pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž o tomto nálezu či o pokračování řízení před odvolacím soudem nebyla informována ani jinak.

16. Je třeba připomenout, že Ústavní soud postupuje při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružně, nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení rozhodnutí o náhradě nákladů řízení se uchyluje jen zcela výjimečně. Činí tak například, když zjistí, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces extrémním způsobem [viz např. náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 259/05 ze dne 21. 3. 2006 (N 65/40 SbNU 647)]. Ústavní soud dále již v minulosti konstatoval, že i řízení o nákladech řízení je svou povahou kontradiktorní. Z principu rovnosti účastníků v kontradiktorním soudním řízení, respektive z principu rovnosti zbraní, pak vyplývá například povinnost soudu doručit odvolání podané do výroku o nákladech řízení ostatním účastníkům, aby měli stejnou možnost k uplatnění svých práv [srov. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193)].

17. Závěry týkající se rozhodování o nákladech soudního řízení shrnuté v předchozím bodě lze vztáhnout i na rozhodování o nákladech soudem nařízené exekuce [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1398/12 ze dne 1. 7. 2014 (N 133/74 SbNU 25)]. I v případě, že je odvolací řízení vedeno pouze v rozsahu rozhodování o výši nákladů exekuce, je tedy třeba zajistit jeho kontradiktorní povahu. Rozhodnutí v takovém řízení vydané pak Ústavní soud zruší, nebyla-li kontradiktornost řízení zajištěna. K takové situaci (absenci rovnosti mezi účastníky) přitom může dojít i v důsledku toho, že účastník řízení nebyl informován, že řízení, které již pravomocně skončilo, v důsledku zrušení pravomocného rozhodnutí dále pokračuje [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 936/07 ze dne 6. 9. 2007 (N 137/46 SbNU 295)].

18. Jak bylo již výše uvedeno (viz bod 7 nálezu), Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka nebyla, v rozporu s § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyzvána, aby se vyjádřila k ústavní stížnosti soudního exekutora vedené pod sp. zn. I. ÚS 905/19. Bylo jí tedy upřeno právo vystupovat v řízení před Ústavním soudem jako vedlejší účastník, a v důsledku toho jí ani nebylo Ústavním soudem doručeno rozhodnutí o dané ústavní stížnosti. Za této situace bylo na místě, aby Krajský soud v Brně, pobočka ve Zlíně, stěžovatelku o pokračování odvolacího řízení

informoval a dal jí prostor se k věci ve světle nové procesní situace vyjádřit. Tím, že tak neučinil, porušil základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a princip rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

19. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů vyhověl ústavní stížnosti a zrušil napadené rozhodnutí Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, pro porušení stěžovatelčina práva na spravedlivý proces a principu rovnosti účastníků řízení. Ústavní soud ve věci rozhodl bezodkladně, nerozhodoval proto již samostatně o návrhu na odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí.

20. Krajský soud v Brně, pobočka ve Zlíně, je při rozhodování ve věci stěžovatelky vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu. Je tedy zejména povinen stěžovatelce umožnit, aby se vyjádřila k otázce vyčíslení nákladů exekuce. Ústavní soud nicméně nijak nepředjímá rozhodnutí odvolacího soudu o konkrétní výši těchto nákladů, toliko připomíná, že je při jejím stanovení odvolací soud povinen (i tentokrát) zohlednit rozhodnutí Ústavního soudu ve věci již dříve vydaná, a to usnesení sp. zn. IV. ÚS 1776/16 ze dne 13. 12. 2016 a nález sp. zn. I. ÚS 905/19 ze dne 14. 1. 2020.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 25. ledna 2021

Ludvík David
předseda senátu